

drugih, ampak sam bode vihtel orodje, sam si bode prislužil v znoji vsakdanji kruh in umira naposled s tolažbo, da je dobro živel.

Tako bi se dalo o koristi pesništva na razvitek življenja na kmetih še premnogo pisariti. Ali to naj je dovolj.

Naša želja pa je, da izpolni se namen teh verstic prav kmalu in da hladi se tudi znojno čelo prašnega poljedelca prej ko prej v viru nebeške poezije!

Viša previdnost pa naj nam dodeli svoj blagoslov!

KAKO NAJ IZREDI SLOVENSKI KMET SVOJE OTROKE?

Rodovinsko življenje je visocega pomena in če je to v državi dobro in lepo uravnano, je močna in trdna. Rodovinsko življenje je močna vez, ki oklepa človeka na domače ognjišče in če je še tako daleč na tujem, če ima zlata, srebro, na kupe, zaigra mu vendar srce v veselji, ako se spomni očetove hiše. Kdor pa je že tako pokvaril svojo dušo, da mu rojstnega kraja ni mar, temu tudi ni mar svoje domovine, katero zaničuje ter zasramuje. Žalibog da imamo po Slovenskem več kot odveč takih izgledov, ki naši zemlji neizmerno škodujejo ter jo v blato teptajo pri vsaki priložnosti. Po kmečkih kočah so se rodili ti možje v naročji slovenske dežele ter pili mladi njeno mleko in jedli njeni kruh, ali prišli so med svet, prišli med učenjake, sèznani se z visoko nemško oliko, tedaj pa so pobesili glave, sram jih je bilo slovenskega očeta, sram slovenske matere in sram slovenske domovine, ker je tako revna in tako priprosta! Minulo je komaj nekaj let, že so pozabili rojstni dom ter ljubili nemško bolj kot vse drugo.

Kaj je pač vzrok tako žalostni prikazni?

Odgovor je lehak. Nimajo tako dobrodejne in poblaževne ljubezni do domovine. Domovinska ljubezen pa je preblag biser, katerega so cenili že v davno preteklih časih. Ko se je nekđaj 300 Špartanov postavilo miljonu sirovih Peržanov ter se branilo do zadnjega zdiha, dokler ne popadajo mož za možem z mečem v roki med kupi ubitih sovražnikov, spozna grška domovina v svojo veliko radost, da skrvaveli so ji ti v blagor in v prid ter v spodbujajo drugim, ki so bivali v njeni sredini. In na gomili ubitih postavi steber, ki naj bi pravil še v poznih letih popotnikom, da gnijó tu kosti umorjenih, umorjenih za slavo svojega doma. Še dandanašnji svet zrè s začudenjem na tisti steber in želi si pač, da bi ljubila tudi sedaj še mladina rojstni dom tako kot isto malo kerdelo Grekov. Tako se spoštuje ljubezen za domovino in kdor jo ima v svoji duši, ni zidal na pesek in voda ne odnese poslopja njegovega in še dolgo časa stoji in spomin njegov ne ugasne še v poznih letih ne.

Ali ljubezen, prava ljubezen domovinska je pa tudi vse časti vredna, ona vtrduje blagostanje celih narodov; kar ne premorejo ne topovi, ne orožje, ne sulice, to premore dostikrat ljubezen do domovine; kar ni ustanovila goreča beseda, ki je švigala kakor blisk iz ust govornikovih, to je naredila dostikrat ljubezen do domovine; ko razsaja že v srci domovinskem sovražnik ter pleni ter ropa daleč naokrog in ko tužno drži roke navskriž večina mestjanov ter gleda brez čutila, kako da gospodari ogenj v njihovi lastniji, istikrat ustvari dostikrat armade ter jih izbije iz tla zemlje — ljubezen do domovine. Domoljubje daruje domačiji telo in imetje, gazi zanjo skoz ogenj, preplava dereče vode in prestopa visoke snežnike. Ni je stvari, da bi je ne izvršilo, ker vedno se drži besed: vse za domovino!

Pač ni toraj treba vpraševati več, kako da naj izredi slovenski kmet svoje otroke, ker odgovorim preleško: »Tako, da se bodo držali v vsaki okolščini zlatih besed: vse, vse za slovensko predrago domovino!« Slovenska mladina naj se toraj izredi v ljubezni do domovine, katera jo je rodila in katera jo hoče prerediti do groba. Ali izreja naj bo taka, da se vname srce popolnoma v ti ljubezni, da ceni rojstni rod bolj kot vsacega na svetu in da je drugič pripravljeno zanjo darovati vse moči, na kratko, zanjo delati. Kako naj se toraj vcepi otroku ta ljubezen v srce?

Treba je tó zgodnjega dela. Ko je mlada duša mehka še kot vosek, občutljiva za vse, dobro in slabo, za lepo in nečedno, istikrat naj se toraj navadi — ljubiti. Glavno pravilo pri odgoji naj bi veljalo: izredi svojega otroka v ljubezni in ljubil bode tebe, svojo mater in svojo domovino; ljubezen se naj kaže mlademu srcu povsod, kamor pride. Zatoraj naj bi slovenski stariši pazili predvsem na to, da jim vlada mir in ljubezen v hiši. Domači prepiri med roditelji vlivajo strup v otročjo dušo. Oče in mati naj stojita v svetem blesku pred duhom svojih rojencev, najmanjša pičica naj ne grdi teh svetih podob in naj jih veže večna čista ljubezen. Otrok skuša posnemati vse, kar vidi, kar pa vidi v prvi mladosti, mu ostane ter mu zamori dostikrat najlepše lastnosti. Če mlada leta obdaja prepir, obdaja srd tudi starost. Otročja duša je bistra, kmalo sprevidi, kaj da pomenijo takovi prepiri, potlej pa zgodi se gotovo, da se vtakne otrok sam v razdražbo ter se poprime ali očetove ali materine strani. In takrat je gorje v hiši. Ime enega starišev začne v mladem srci hirati, ljubezen do njega vgasne. Kdor pa ljubi, ko je otrok, samo svojo mater ter zaničuje svojega očeta, tepe tudi njo, kadar doraste. Ako imaš v hiši starega očeta ali staro mater, ne reci jima vpricho otrok žal besede, ampak nosi ju na rokah ter jima spolni najmanjšo željo, da vidijo tvoji sinovi in tvoje hčere ter si trdno zapišejo v srce, kako da ravnajo s teboj, kadar si star in ti onemorejo moči v hirajočem telesu. Stariši, dajte toraj otrokom v ljubezni sami med sabo najpoprej dober izgled in vložili ste si trdno podlago prave izreje.

Kakor v hiši, tako naj vidi otrok tudi zunaj hiše le mir, spravo in ljubezen. Ako ti dela sosed krivico, ne jemli sekire izpod klopi ter ga ne skliči z brukajočimi besedami, da ne pride ter se ne vname jezikovanje, sirovo, umazano. Zakaj navadno se zgodi, da ti pridejo na pomoč tvoji otroci in sosedu njegov; tedaj se vname srd tudi pri otrocih, takrat navadijo se, kako se speče nasprotnik z ostro besedo najbolj, takrat naučijo se jezikovanja, strupenega jezikovanja, in kar je še najhuje, najbesnejšega sovraštva. Spomni se vendar, da pride prej ali pozneje ura, ko tudi sam žanješ sad, katerega seme zaseješ v taki priložnosti v mlado dušo. Bodi pameten in kadar ti dela sosed krivico, stopi mirno v njegovo hišo ter ga pokliči na stran ter se pogovorita zmerno in raje odjenjaj, kakor pa da bi se vnel prepir. Bolje opraviš kot pa s stoternim jezikovanjem. Ljubezen vstane med vama in ljubijo se tudi vanji otroci ter se podpirajo pozneje v ljubezni kot dobri sosedje eden drugemu.

Ali dobri izgledi še ne zadostujejo, ako se pušča srce samo vnamar, da ostane terdo ter neusmiljeno. Druga skrb starišev naj je toraj, da postane duša otroška v resnici miločutna, občutljiva za ptujo solzo, za ptujo bolečino. Ali kje postane mlado srce prej osorno in neobčutno kot ravno na kmetih, kjer se najde več kot odveč okrutnega vedenja.

Treba je torej velicega truda, preden da je otrok mehak, da se solzi, kadar vidi jokati terpeče, da ga rani, ko se ozre na bolečino terpeče živali.

Tu pa naj mi je dovoljeno govoriti o napaki pri izreji kmečkih otrok, ki škoduje neprestano. Skrbi se veliko premalo, da bi ostali otroci pri domu. Ampak zbirajo se v sredi vasi ter se razleté potem v tropah ali v gozde ali k vodami, kjer se pečajo z ribštvom, katero pa opravljajo včasih prav grozovito. Z vilicami zabadajo ubogo žival ter jo mečlejo na suho in živo natikajo na kljuke, kjer se vije tako dolgo, da groznih muk ne pogine. Otrok se pač ne spomni, kaka groza da je umreti, če počasi in počasi pojema življenje; ali vendar se veseli, kadar se ozre na tresočo ribo, zakaj človeško srce je po naravi kruto ter neusmiljeno. Še huje pa se godi na paši, kamor že bolj odraščeni dečki izvabijo manj odrasle ter jih zapeljujejo k vsaki malopridnosti. Komaj da vsuje spomlad cvetje po drevji, komaj znašajo njeni pevci in nepevci pridno gnjezda, valijo jajčica ter pitajo mladiče, godijo se že po slovenskih šumah najsirovejše neusmiljenosti. Iz gnjezdov kradejo jajčica, pobivajo starke ter terpinčijo mladiče. Kako da godi se večkrat, naj pove naslednja prigodba. Nekdaj naletim v gozdu na čedo otrok, ki so pasli po bližnjih grivah živino. Sedijo ali skačejo krog ognja ter se veselijo nad hudobno igračo. Nekje so vzeli iz gnjezda mlado šojo in to pekó sedaj živo in kolikokrat prilize revica s strašnega ognjišča, tolikokrat sunejo nesrečno žival zopet v plamen, smeja se njenemu globokemu ječanju. Strah mi obide ude, kako da bodo pač živeli ti otroci, ki so že sedaj tako jeklenega srca. Kako delajo sedaj z neumno živaljo, tako ravnajo prihodnje s človekom. Kdor nima srca za mučečo se ptico, ta se tudi ne usmili človeka, akoravno mu umira pred lastnim pragom!

Naj se toraj ne puščajo otroci predaleč od doma, ampak dobri stariši naj jih navadijo tako, da jim je najslajša radost, bivati le v njihovi družbi. Pri očetu in pri materi naj se čuti otrok najbolj srečnega! Ali tudi pri domu se mora paziti močno, da ne naleti otrok na priložnost, pri kateri bi se mu vsadila brezčutnost v dušo. Ako se kolje ali se pobija v hiši, naj se maloletna drhalica varno odpravi in nikdar naj se ne dovoli, da bi videla, kako pojema živinčce pred mesarjevo sekiro. Še celo, kadar zakolje gospodinja kokoš, naj ne hodi pred oči svojih otrok! Ženska je sploh bolj miločutnega srca kot možaki, čestokrat ko smijajo se ti, preлива ona solze. Zavoljo tega pa je tudi materina naloga, da izbudi miločutnost tudi pri svojih otrocih. Ako tedaj vidiš, da ima sin ali hči premalo usmiljenja za bolno žival, poduči ga urno, da revica ravno tako občuti bolečino kot človek. Ako ti krade gnjezda, povedi mu, da starka ne trpi nič manj, kot bi trpela mati, kateri bi odnesli dragega sina. In popačeno bi moralo biti srce, ako ne sluša takih opominovanj. Stariši naj toraj skrbijo, da posedejo prvi sedež v srci svojega otroka, da njim za ljubo dela vse dobro ter opusti vse slabo. Ali krivi so čestokrat, kakor smo videli, sami, da jih ne cenijo lastni sinovi, ker jim ali ne kažejo prave ljubezni med sabo ali je jim pa tudi ne kažejo v dobri meri. Otrok naj vidi, kamor se le ozre, ljubezen in spravo, zraven naj jo pa tudi pri svojih roditeljih vživa v največi, a pametni meri! Kako naj tedaj stariši skačejo ljubezen svojim otrokom?

Najprej naj sledi besedica o kaznovanji. Marsikateri stariši so tako nespametni ter menijo, da je palica najbolje zdravilo za mlade pregrehe. Ali to mnenje je napačno. Sploh ne kaznuj svojih otrok nikdar s palico, dokler ne morejo sprevideti, zakaj da je to pregrešno, uno dobro. Ako ti joka štiriletno dekle v cerkvi ter ti privabi karanje z lece, ne deri ž njo ter ne tepi otroka, ker misli, da tepeš ga s sovraštva ter te začne tudi sovražiti. Tudi pozneje naj bi palica le redkokrat zapela, če ne bi izdala ljubeznjivo ponovljena beseda ter

grešnika ne pripeljala na pravo pot. Nikdar ne kaznuj, ako nastopi po pregrešku hudo kesanje, zakaj tudi istokrat zaseješ sovražstvo v mlado srce.

Da te ljubijo otroci, skaži jim sam ljubezen! Če zbolijo, strezi jim, kolikor ti je mogoče najbolj in Bog ne daj, da bi jih zapustil, ko ležijo blede in potni. Nikdar se ne čuti človek in tudi otrok bolj zapušenega, kakor kadar je bolnega zapustilo vse. Noč in dan bodi krog njega in takrat pokaži mu neizmerno ljubezen. Če se vije sin v smrtnih bolečinah, naj se ne sramujeta oče in mati solz, katere jima ozdraveli tisočerno poplača. Tako veže stariše in otroke vez večne ljubezni in kadar pridejo ti v viharno življenje, spominjajo se z gorko radostjo časov v domači hiši, ko so se zjokali v najmanjši priložnosti na mater-nih prsih in kjer so uživali edino pravo ljubezen!

Ko je toraj tako dobilo otroško srce miločutnost, mehko in pa že tudi ljubezen do starišev in domačega ognjišča, stori naj se korak naprej in vpelje naj se v večjo, blaženo *domovinsko ljubezen*. In pomaga naj ti krasota naše domovine! Poglej slovenske gore, kako veličestno se bliščijo v žarkih solnca, ozri se na pisane travnike, zelene gozdove in vmes na sreberne vode, potoke, obrni oko na bele hiše, lepo obdelane njive, na nizke gorice, kjer se solzi in joka vinska trta in kjer rodi težke sadove, in pač se ti mora otajati led srca, ako nisi zatajil človeštva popolnoma! Vodi toraj tudi svojega otroka pred hišo na vrtno senco ter mu pokaži slovensko domovino, kako se v naravni lepoti ziblje krog in krog ter naprej! Povej mu, da stanuje po teh dolinah rod, ki se je bojeval že zanje po kervavih bitvah, kateri je krepak in srečen, da ga je postavil neskončno modri Stvarnik tu sem in ne drugam!

Tako vsadiš prvo seme domoljubja, pravega domoljubja v mlado dušo in storil si, kar je bila tvoja dolžnost. Z dobro vestjo pošlji ga sedaj v šolo in ako ga dobi v roke vrl učitelj, vesel bodeš še enkrat svoje krvi in veselila se bode tudi domovina, katero bo ljubil tvoj otrok prav pristrčno!

Da pa se je vsejalo seme domovinske ljubezni v otročje srce, še ni storjeno vse in treba je delati, da se male kali razcvetó v krasno, sadúnosno rastlino. Treba je delati, da se vcepi otroku koj o pričetku veselje — do dela. Delo je prva naloga vsacega meščana in ista dežela, v kateri se dela največ, je tudi naj srečnejša, najbogatejša. Koliko pustin je še v naši slovenski deželi, ki ležijo prazne in brez koristi — malo več dela in kmalo zavije jih lepo klasje v rumeno obleko! Koliko rudnin krije slovenska zemlja v svojem srci, koliko krepkih gozdov ima na svojih gorah, koliko močnih vodá napaja njene livade in vse skoraj zastonj ali pa ptujcu v korist — le malo več dela in naše kraje bi krile tovarnice, sopuh in voda bi gonila mogočna kolesa ter pripravila v deželo denar.

Prva potreba je toraj, da izredi naš kmet svojega otroka tako, da ljubi delo iz vse duše ter sovraži lenobo iz celega srca! Kakor povesodi, tako veljajo tudi tukaj premnogo dobri izgledi. Če hočeš otroka navaditi, da je reden, bodi reden sam! Red pa je prva potreba, kdor je namreč nereden, tak rad tudi lenari!

Nauči tedaj otroka predvsem, da pazi na obleko. Ne pusti mu, da bi se valjal po blatu ter igral v prahu. Tudi ne trpi, da bi pohajkoval raztrgan okrog; revna, pa zašita obleka saj tudi bogate hiše ne onečedi, pač pa je raztrgana v sramoto še tako revni domačiji! Sveti mu pa tukaj tudi sam z lastnim dobrim izgledom! Ne pijančevaj ter ne zapravljaj denarja po nepotrebem. Če pa se enkrat pripeti, da te zmore vina moč, ne hodi pred oči svojim otrokom, da te ne vidijo v slabosti in te, kakor Noeta nekedaj, ne zaničujejo v

pijanosti ter se ne učijo nereda, nesnage ter zapravljalivosti rekoč: saj je naš oče delal tako! Da se navadijo otroci snage, naj jih snaga tudi obdaja! V hiši naj je v redu vse, tlak lepo pomeđen in druga orodja omita. Krog poslopja naj je vse v najlepšem stanu. Kolikokrat se milo stori popotniku, ko pride v slovensko vas, katere bele hiše so ga z dalje tako mično pozdravljale. Kako neredno in nečedno je tu vse, krog hiš vsakovrstno orodje, blato, gnoj, drva in druga ropotija, vse v krasnem miru zmedeno! Deni vsako na svoje mesto in prostor pred hišo očedi! Ako vidijo otroci, kako je vse najmanjše v redu, poprimejo se tudi zase tacega reda in dobro bodo živeli, kadar odrastejo. Še nekaj naj posebej opomnim, kar se jako pogreša po naših vaséh! Čedijo naj se namreč otroci tudi na telesu, kolikor je mogoče največ. Čedno telo je zdravo in pa sedež tudi zdravemu duhu. Naj toraj ne preteče jutro, da bi se ne umili z mrzlo vodo! Tako nastane redoljubnost!!

Če pa otrok (kakor smo poprej omenili) ne pustiš, da bi letali okrog, dolgočasili se ti bojo ter iskali veselja in raztresenosti ravno v malih delih! Sedaj pa je čas, da jih vpelješ v delavnost ter privadiš pridnosti, zlate navade, katera stori narode bogate ter jim množi imenje. Kadar sije solnce prijazno na jasnem nebu in dela na polju živina in človek, vzemi tudi svojega otroka sabo, da vidi, kako se orje ruša zemlje in kako se seje žito! Zgodaj naj se mu nakladajo majhena dela, katera so pospešna tudi zdravju! Pametna gospodinja ne gre nikdar sama po drva s skladovnice pred hišo, ampak pošlje vselej raje otroka! Sploh naj se manjša dela v hiši izročé le manjšim močem, da se privadijo zgodaj z delom kruh služiti. Tudi v nedeljo naj ne letajo otroci brez skrbi okrog, dober oče pokliče jih popoldan raje pred se ter vkaže kaj šolskega brati ali bere jim sam kaj ter skrbi za duševno oliko.

Tako toraj naj se zgodaj vseje ljubezen do dela, do marljivosti, in ker se bode razvila v duši ljubezen domovinska, delali bodo možaki tudi le za domovino! In pri Bogu, začne se drugače življenje po slovenskih krajinah! Sto rok se bode gibalo, trnje skopavalo, kamenje spravljalno ter teke vodá k pridu vladalo! Vrhunci gorá pa in doli in planjave se smeja v zlati obleki žitnega klasja! In v tem paradizu bode živel majhen, delaven pa srečen rod.

Zatoraj mili Bože, ki čuješ nad narodom slovenskim, daj nam *krepih, domoljubnih in domorodnih* sinov!